

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ «ΕΛΛΗΝΟΜΟΥΣΕΙΟΥ» ΖΑΓΟΡΑΣ

Ανέστης Σίτας

Δημοσιευμένο στο: «Η βιβλιοθήκη του Σχολείου», τευχ. 1 (Φεβρ. 2001), σσ. 23-25.

Στα πλαίσια της έκδοσης του περιοδικού αυτού θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε μερικές από τις ιστορικές βιβλιοθήκες των σχολείων που λειτούργησαν στην Ελλάδα κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα. Πολλές από τις βιβλιοθήκες αυτές αποτέλεσαν τον πυρήνα για την ίδρυση των μετέπειτα δημοσίων βιβλιοθηκών της περιοχής τους. Στην κατηγορία αυτή ανήκει και η βιβλιοθήκη της Σχολής Ζαγοράς που αργότερα μετεξελίχθηκε στη Δημόσια Βιβλιοθήκη Ζαγοράς.

Περισσότερα από τα σχολεία και τις βιβλιοθήκες της εποχής αυτής, οφείλονται συνήθως στις προσπάθειες και τις δωρεές Ελλήνων της διασποράς. Ένας από αυτούς ήταν ο Ιωάννης Πρίγκος (1725-1789) που γεννήθηκε στην Ζαγορά του Πηλίου και έφυγε από την ιδιαίτερη πατρίδα του σε ηλικία περίπου 15 ετών. Αφού πρώτα πέρασε από την Αλεξάνδρεια, τη Βενετία και τη Σμύρνη, κατέληξε στο Άμστερνταμ, όπου ασχολούμενος με το εμπόριο αναδείχθηκε σε ένα από τα πλουσιότερα μέλη της ελληνικής παροικίας. Στο Άμστερνταμ ο Ι. Πρίγκος εκτός από το εμπόριο ανέπτυξε και πνευματικά ενδιαφέροντα. Γνώρισε και εντυπωσιάστηκε από τη Βιβλιοθήκη του Άμστερνταμ, έγινε δεινός βιβλιόφιλος και συγκέντρωσε βιβλία για την προσωπική του βιβλιοθήκη. Μετά την επίσκεψή του και σε άλλες ευρωπαϊκές βιβλιοθήκες, το θέμα τους άρχισε να τον απασχολεί όλο και πιο έντονα.

Κατά την περίοδο αυτή συνέλαβε την ιδέα της αποστολής των προσωπικών του βιβλίων στο σχολείο της γενέτειράς του. Ο Ι. Πρίγκος «...έστειλε από την Ολλάνδα μια βιβλιοθήκη αξιόλογη, πλουτισμένη σχεδόν με όλα τα Ελληνικά βιβλία, και με πολλά άλλα αλλόγλωσσα...».¹ Από το 1762 που άρχισε να στέλνει βιβλία μέχρι το 1776 που επέστρεψε και ο ίδιος στη Ζαγορά, είχε στείλει περίπου 800 βιβλία. Τα βιβλία αυτά είχαν ως στόχο την στήριξη της διδασκαλίας των σχολικών μαθημάτων και γι' αυτό τα περισσότερα ήταν βιβλία κλασικών και βυζαντινών συγγραφέων, πατερικά κείμενα, χρονογραφίες, βιβλία ιστορικά, γεωγραφικά, φιλοσοφικά, άτλαντες και χάρτες.

Αγνοούσε όμως ότι στη Ζαγορά δεν λειτουργούσε πλέον κανένα σχολείο και αφού η αποστολή των βιβλίων γινόταν προς τον ιερομόναχο Νικηφόρο Καραγιάννογλου, αυτός ήταν που τον ενημέρωσε για το θέμα αυτό. Ζώντας στο κέντρο της Ευρώπης την εποχή του διαφωτισμού και δεδομένης της αγάπης του για τα γράμματα, αντιλήφθηκε την αναγκαιότητα της οργανωμένης εκπαίδευσης στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα. Στο πρόσωπο του Πατριάρχη Καλλίνικου του Γ' που ιδιώτεψε στη Ζαγορά, βρήκε τον άνθρωπο που θα ενστερνιζόταν τα σχέδιά του και θα τον βοηθούσε στην πραγματοποίησή τους.

Μετά το 1765 ο Ι. Πρίγκος άρχισε να στέλνει χρήματα για την οικοδόμηση μιας βιβλιοθήκης για τη στέγαση των βιβλίων. Η βιβλιοθήκη χτίστηκε στον χώρο δίπλα στο ετοιμόρροπο παλιό σχολείο. Συνέχισε με την χρηματοδότηση της επαναλειτουργίας του σχολείου. Στην υπόθεση αυτή στρατεύτηκαν και συνεισέφεραν οικονομική βοήθεια, εκτός από τον Ι. Πρίγκο και άλλοι όπως ο Νικόλαος Ζάγορας, οι

¹ Δανιήλ Φιλιππίδης, Γρηγόριος Κωνσταντάς, *Γεωγραφία νεοτερική*, επιμ. Αικατερίνη Κουμαριανού. (Αθήνα: Ερμής, 1988), σ. 190-191.

Ευστάθιος και Γεώργιος Λαπάτης και ο ηγεμόνας της Μολδοβλαχίας Κωνσταντίνος Δ. Μουρούζης.

Στο παλιό σχολείο της Ζαγοράς είχαν θητεύσει ως δάσκαλοι οι Ιερομόναχοι Ζαχαρίας και Άνθιμος, ο Φώτιος και ο Κωνσταντίνος Ι. Τριανταφυλλίδης. Την εποχή μάλιστα που δίδασκε ο Τριανταφυλλίδης ήταν μαθητής και ο Ρήγας Φεραίος. Άλλοι γνωστοί μαθητές του σχολείου ήταν ο Άνθιμος Γαζής και ο Γρηγόριος Κωνσταντάς.

Το νέο επιβλητικό κτίριο του σχολείου κτίστηκε και άρχισε να λειτουργεί το 1777. Κτίστηκε στην θέση του παλιού κτιρίου και δίπλα στο κτίριο της βιβλιοθήκης με το οποίο μάλιστα επικοινωνούσε. Εκτός από τις αίθουσες περιελάμβανε οικοτροφείο και κατοικία για τον δάσκαλο. Το σχολείο αυτό ονομάστηκε «Ελληνομουσείον». Σχολάρχης μετά την επαναλειτουργία του στο νέο κτίριο, ήταν ο δάσκαλος Νικόλαος Ι. Κασσαβέτης. Πιθανολογείται όμως ο πρώτος σχολάρχης να ήταν ο Δαμασκηνός. Ο Πρίγκος και Καλλίνικος μετά την ανέγερση του ανωτέρου σχολείου που ήταν το «Ελληνομουσείο», προχώρησαν και στην εξασφάλιση πόρων για την επιδιόρθωση και την πιο αποτελεσματική λειτουργία του κατωτέρου σχολείου του «Σχολείου των Κοινών Γραμμάτων».

Ο Καλλίνικος εκτός από την συνεργασία του με τον Πρίγκο για την οικοδόμηση και την λειτουργία της βιβλιοθήκης και των σχολείων, ασχολήθηκε με θέματα που αφορούσαν την ίδια την βιβλιοθήκη. Κατέγραψε τα βιβλία της χρησιμοποιώντας στοιχεία όπως ο συγγραφέας, ο τίτλος και η τοποχρονολογία έκδοσής τους. Προχώρησε σε γενική ταξινόμηση των βιβλίων, διαπίστωσε και κατέγραψε τις ελλείψεις της. Απαγόρευσε στους μικρούς μαθητές να χρησιμοποιούν τους χειρόγραφους κώδικες ώστε να αποφεύγεται η άσκοπη καταστροφή τους και απαγόρευσε τον δανεισμό των βιβλίων σε όσους δεν μένανε στη Ζαγορά, ώστε να περιοριστεί η αργοπορημένη επιστροφή τους και κατά συνέπεια να μειωθεί ο αριθμός των χαμένων βιβλίων. Ασχολήθηκε με τον εμπλουτισμό της, συγκεντρώνοντας πολλά βιβλία που υπήρχαν στα σπίτια των κατοίκων της Ζαγοράς και αργότερα δώρισε τους 34 κώδικες που του ανήκαν.

Συνήθιζε να γράφει σε όλους τους Έλληνες που εκδίδανε βιβλία, προτρέποντάς τους να χαρίσουν αντίτυπά τους στην βιβλιοθήκη και έπεισε διάφορους δωρητές, όπως ο Ευστάθιος Λαπάτης, ο Ρήγας Α. Ξάνθος, ο Κωνσταντίνος Καλαφάτης, ο Χατζή Ιωάννης Πανταζής και ο Ιωάννης Δ. Τζομπάνικος, να προσφέρουν την βοήθειά τους αγοράζοντας βιβλία για την βιβλιοθήκη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των προσπαθειών του για την απόκτηση νέων βιβλίων, είναι η περίπτωση των βιβλίων της Μονής Φλαμουρίου, τα οποία οι μοναχοί τα είχαν βάλει ενέχυρο και αφού τα αγόρασε από τον ενεχυροδανειστή τους τα χάρισε στην βιβλιοθήκη του σχολείου. Με όλους αυτούς του τρόπους η βιβλιοθήκη έφτασε τελικά να κατέχει περίπου 1000 τόμους.

Αν και αναφέρεται πως ο Ι. Πρίγκος «είναι ίσως ο πρώτος συνειδητός βιβλιοθηκάριος του Νέου Ελληνισμού»², μετά από τις παραπάνω ενέργειες του Πατριάρχη Καλλίνικου για την οργάνωση της βιβλιοθήκης, ο τιμιτικός αυτός τίτλος θα έπρεπε να αποδοθεί μάλλον σ' αυτόν.

Το Σχολείο Ζαγοράς και η βιβλιοθήκη του έπαψαν να λειτουργούν κατά την επανάσταση του 1821. Τα κτίρια στα οποία στεγαζόταν κατεδαφίστηκαν το 1886³. Πολλά βιβλία χάθηκαν ενώ άλλα μεταφέρθηκαν σε άλλους χώρους. Μετά την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας στην Ελλάδα, τη βιβλιοθήκη την ανέλαβε η Κοινότητα

² Νίκος Λάζαρης, «Πρίγκος, Ιωάννης,» Τ. 50 της *Εγκυκλοπαιδείας Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα*, (Αθήνα: Πάπυρος, 1981), σ. 330.

³ Λουκία Δρούλια, «Οι πρώτες Δημόσιες βιβλιοθήκες,» *Επτά Ημέρες (εφ. Η Καθημερινή)*, (24 Νοεμ. 1996), σ. 24.

Ζαγοράς και από το 1955 μετατράπηκε στη Δημόσια βιβλιοθήκη Ζαγοράς που διέπεται από τους νόμους 1362/49 και 415/76. Σήμερα περιέχει 30.000 τόμους βιβλίων, 13 τίτλους περιοδικών, 148 χειρόγραφους κώδικες, περγαμηνές και παλαιότυπα.⁴ (Δημόσια Βιβλιοθήκη Ζαγοράς, Ζαγορά, τ.κ. 37001, τηλ. 0426-22591, fax 0426-23128)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βεκιαρέλλης, Αρ. Η Βιβλιοθήκη Ζαγοράς (Πηλίου). *Φιλότεχνος*, 1 (Αυγ. 1926), 31-32.
2. Δηλιγιάννης, Γ. *Η Βιβλιοθήκη Ζαγοράς (Πηλίου)*. Αλεξάνδρεια: Πέτρος Μάγνης και Πήλιος Ζάγρας, 1926.
3. Δρούλια, Λουκία. Πρώτες δημόσιες βιβλιοθήκες: Δημητσάνας, Χίου, Κοζάνης, Ανδρίτσαινας, Ζαγοράς και Μηλέων Πηλίου. *Επτά Ημέρες (εφ. Η Καθημερινή)* (24 Νοεμ. 1996), 24-27.
4. Θωμάς, Γιώργος. *Ηώς*, 73-75 (1964), 52-53.
5. Κοκκίνης, Σπύρος. «Οι ελληνικές βιβλιοθήκες», *Ελλάδα: ιστορία και πολιτισμός*. Αθήνα: Παγκόσμια Σύγχρονη Παιδεία-Μαλλιάρης, 1983, σ. 206.
6. Νικαρούσης, Α. *Ο Ρήγας, η Σχολή και η Βιβλιοθήκη της Ζαγοράς. Δελτίον Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας Ελλάδος (Νέα Σειρά)*, τ. 1, τευχ. 3 (1929) 53-88.
7. Σκουβαράς, Βαγγέλης. *Ιωάννης Πρίγκος (1725;-1789): η ελληνική παροικία του Άμστερνταμ και η Βιβλιοθήκη της Ζαγοράς*. Αθήνα: Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία των Θεσσαλών, 1964.

⁴ http://www.ypepth.gr/tm_bibl/libraries/zagora.html